

РІШЕННЯ

щодо присудження наукового ступеня доктора наук

Спеціалізована вчена рада
з присудження наукового ступеня доктора наук Д 11.051.03
Донецького національного університету
імені Василя Стуса МОН України
прийняла рішення про присудження наукового ступеня
доктора економічних наук
НАГАЙЧУК Вікторії Валеріївни
на підставі прилюдного захисту докторської дисертації
**«Стратегія трансформації національного господарства до моделі
циркулярної економіки»**
у вигляді рукопису за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством
«05» грудня 2024 р., протокол №3.1.

Нагайчук Вікторія Валеріївна, 1987 року народження, громадянка України,

освіта вища: закінчила у 2009 році Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету за спеціальністю «Облік і аудит».

Наукові ступені і вчені звання: кандидат економічних наук з 2013 року, доцент кафедри фінансів і кредиту з 2015 року.

Здобувачка у 2024 році закінчила докторантуру Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України.

Працює доцентом кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету з 2014 року до теперішнього часу.

Докторська дисертація виконана у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса МОН України, м. Вінниця.

Науковий консультант – Орехова Тетяна Вікторівна, доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса МОН України, м. Вінниця.

Рекомендовано до захисту 26 вересня 2024 р.

Здобувач має 49 наукових публікацій за темою дисертації, з них 2 одноосібні монографії, 2 колективні монографії, 22 статті, з яких 16 – в наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 наукових публікацій – в наукових періодичних виданнях інших держав (які включено до міжнародних наукометричних баз даних Scopus /Web

of Science), 16 матеріалів та тез конференцій, 7 публікацій в інших наукових виданнях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Опоненти:

Тульчинська Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» МОН України, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. Включення до дослідження аналізу положень міжнародних угод, що регулюють сталий розвиток економіки, а саме стимулюють розвиток переробки відходів та їх утилізацію у світовій спільноті, додало б глибини роботі і обґрунтованості отриманим результатам.

2. Позитивно оцінюючи обґрунтованість теоретичних досліджень автора щодо визначення сутності та природи парадигми циркулярної економіки в генезисі концепції сталого розвитку (п. 1.1), необхідно зауважити, що робота виграла б, якби більш детально було розглянуто зв'язок циркулярної економіки з цілями сталого розвитку та подальшими євроінтеграційними перспективами нашої держави (п. 5.1).

3. Здобувачкою запропоновано механізм трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки в умовах викликів глобального сталого розвитку, який містить систему важелів (кон'юнктурні, економічні, адміністративні, законодавчо-нормативні, організаційні), інструментів реалізації моделі, систему ресурсного забезпечення (фінансове, науково-методичне, організаційно-економічне та інформаційне) та методи реалізації моделі (с. 69-70). Додавання, на думку опонента, до даної моделі методологічних аспектів та деталізація структурних та функціональних методів реалізації забезпечило б більш всеохоплююче методологічне сприйняття даного механізму.

4. Позитивно оцінюючи систематизацію основних напрямів державної політики, що стимулюють інноваційне співробітництво в умовах циркулярної економіки (рис. 4.9, с. 266), варто зауважити, що доцільно було б чіткіше пов'язати розроблені теоретичні положення з отриманими емпіричними висновками.

5. Важливо підкреслити, як саме пропозиції щодо впровадження моделі циркулярної економіки, наведені в дисертації, сприяють існуючим класичним підходам щодо ведення національного господарства. Ця інтеграція зміцнила б основу для аргументів на користь впровадження моделі циркулярної економіки на всіх рівнях (с. 335).

6. Додаткового пояснення потребує логіка сценарного аналізу зміни обсягів забруднення навколишнього середовища на одиницю продукції переробної галузі у п. 4.2 «Оцінка ступеня реалізації потенціалу переходу до циркулярної економіки регіонів України» (табл. 4.7, с. 251).

7. Авторкою удосконалено методичний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні, що базується на: використанні методу регресійного аналізу, побудові матриці економічних та екологічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки, розрахунку інтегрованого індексу циркулярної економіки. Але виникає питання щодо сутності інтегрального індексу ефективності стратегій впровадження та розвитку циркулярної економіки (с. 141-155). Він є інтегральним чи сумарним і яким чином він демонструє ступінь інтегрованості.

Яценко Ольга Миколаївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана МОН України, дала позитивний відгук із зауваженнями:

1. На рис. 1.5 автором наведено загрози національній безпеці лінійної моделі економіки. Варто було б доповнити дані загрози такими факторами як війна, або форс-мажорний стан, або більш детально пояснити, чому ці фактори не включені у дану структуру (с. 80).

2. У таблиці 1.7 дисертант наводить трансформаційні бізнес-моделі циркулярної економіки саме до виробничої системи – виробництва продукту (с. 107). Доцільно було б навести погляди автора стосовно підходів циркулярної економіки до послуг або інформації.

3. Позитивно оцінюючи аналіз передумов формування моделі циркулярної економіки в Україні (п. 4.1, с. 211-229), доцільно було б зробити спробу спрогнозувати наслідки і взагалі можливості відновлення екології за оцінками міжнародних організацій. Хоча і варто відмітити те, що автором проведено аналіз інфраструктури, яка зазнала руйнувань внаслідок війни (рис. 4.5, с. 226).

4. Автором запропоновано методологічний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні, що базується, по-перше, на використанні методу регресійного аналізу з метою вивчення ступеня і напряму впливу кількості оброблених відходів I–IV класів небезпеки та обсягу капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами на обсяг створеної валової доданої вартості в країні. Доказовість отриманих результатів виграла б, якби автор навів порівняльну таблицю методів економіко-математичного моделювання за показниками ефективності відносно поставленого завдання (с.141-155).

5. У роботі варто було більш ґрунтовно описати модель розроблення та реалізації комплексного механізму управління використанням вторинних ресурсів (рис. 5.5, с. 330). Саму модель доцільно було б збагатити більш глибоким наочним представленням цілі, об'єктів, суб'єктів, методів, функцій,

напрямів, з уточненням змісту кожного блоку та обґрунтуванням очікуваних ефектів від його реалізації.

Кучер Анатолій Васильович, доктор економічних наук, старший дослідник, професор кафедри менеджменту організацій Національного університету «Львівська політехніка» МОН України, дав позитивний відгук із зауваженнями:

1. Із теоретичного погляду в дисертації запропоновано визначення терміна «парадигма циркулярної економіки» й розглянуто окремі її компоненти, але не сформовано самої парадигми як цілісного наукового продукту, що є однією з найвищих форм наукового знання. На нашу думку, дослідження значно б виграло за наявності теоретичного обґрунтування такої парадигми та її системно-структурного порівняльного аналізу з парадигмою лінійної економіки.

2. Із методологічного погляду робота б значно виграла, якби другий розділ містив цілісну авторську методологію дослідження. Крім того, методологічно не зовсім коректно формулювати окремі завдання дисертації, починаючи зі слова «дослідити...», оскільки дослідження здійснюються для одержання певних (конкретних) результатів теоретичного, методологічного чи прикладного характеру.

3. У дисертації розроблено оригінальні підходи до оцінювання ефективності впровадження стратегій циркулярної економіки на мікрорівні та моделі циркулярної економіки на макрорівні. На нашу думку, в аналітичній частині роботи слід було б більше уваги приділити апробації підходів до оцінювання ефективності впровадження стратегій циркулярної економіки (на прикладі вибіркової сукупності). Крім, того бажано було б обґрунтувати й дотримуватися певного (однакового) часового діапазону дослідження в різних частинах роботи.

4. Оцінюючи фактори, бар'єри та потенціал трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, слід було б забезпечити поєднання якісних методів з експертними оцінками, що дозволило б комплексніше оцінити виклики та перспективи розвитку циркулярної економіки в умовах війни та післявоєнної відбудови.

5. На нашу думку, дослідження значно б виграло якби авторка в прогностичній частині роботи запропонувала проєкт Стратегії трансформації національного господарства України до моделі циркулярної економіки як стратегічного програмного документа.

На докторську дисертацію та реферат надійшли відгуки:

1. Хмельницький національний університет. Підписала професор кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних технологій в

бізнесі, доктор економічних наук, доцент *Чайковська І. І.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Інтегральний індекс циркулярної економіки, що запропоновано автором для оцінки рівня її впровадження у країні, потребує детальнішого обґрунтування компонентів. Це сприяло б прозорості розрахунків і порівнянності з іншими дослідженнями (с.16).

2. Доцільно підкреслити, як саме авторські рекомендації щодо переходу України до моделі циркулярної економіки (с. 24), сприяють або кидають виклик існуючим класичним підходами до ведення національного господарства.

2. Національний університет «Запорізька політехніка». Підписав професор кафедри економіки та митної справи, доктор економічних наук, професор *Карпенко А. В.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. У межах запропонованої автором концепції трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки (с. 13 реферату) доцільно було б приділити увагу моніторингу та хеджуванню ризиків та ефективності впровадження моделі циркулярної економіки.

2. Вважаємо, що модель розроблення та реалізації комплексного механізму управління використанням вторинних ресурсів (рис. 8, с. 24 реферату), варто було б збагатити більш глибоким наочним представленням цілей, об'єктів, суб'єктів, методів, функцій, напрямів, з уточненням змісту кожного блоку та обґрунтуванням очікуваних ефектів від його реалізації.

3. Національний університет «Чернігівська Політехніка». Підписала професор кафедри публічного управління та менеджменту організацій, доктор економічних наук, професор *Попело О. В.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Розроблену автором методологію оцінювання ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на мікрорівні варто було б деталізувати основними групами показників, виокремлених здобувачем у економіко-ринковому, технологічно-екологічному та соціальному вимірах (с.15-16).

2. Потребують додаткового уточнення механізми впровадження державної політики, що стимулює інноваційне співробітництво в умовах циркулярної економіки в межах систематизованих автором основних її напрямів (с. 22).

4. Поліський національний університет. Підписав професор кафедри економіки, підприємництва та туризму, доктор економічних наук, професор *Ткачук В. І.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Запропоновано методологічний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні, що базується, по-перше, на використанні методу регресійного аналізу, але чому саме регресійного аналізу не зрозуміло. Проте доцільно було б навести порівняльну

таблицю методів економіко-математичного моделювання за показниками ефективності відносно поставленого завдання.

2. У таблиці 1 (с.18) коректно визначені перешкоди впровадження циркулярної економіки, але дану класифікацію варто було б доповнити управлінською або політичною складовою.

5. Миколаївський національний аграрний університет. Підписала професор кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій, доктор економічних наук, професор *Шебаніна О. В.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Наведені на с. 16-17 розрахунки заслуговують на позитивну оцінку, але дещо обмеженими є висновки, які можна зробити, виходячи з цих розрахунків, тому доцільним було б представлення більш ґрунтовного аналізу отриманих тенденцій.

2. Варто було більш ґрунтовно описати модель розроблення та реалізації комплексного механізму управління використанням вторинних ресурсів (рис. 8, с. 24).

6. Дніпровський державний аграрно-економічний університет. Підписала професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор *Халатур С. М.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Варто було б більш ґрунтовно проаналізувати отримані тенденції на основі розрахунків, представлених на с. 16-17.

2. Хоча наведення рекомендацій, які сприяють переходу України до моделі циркулярної економіки, є цінним, їх доцільно було б чіткіше пов'язати з емпіричними висновками (с. 24).

7. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Підписав професор кафедри підприємництва та маркетингу, доктор економічних наук, професор *Дзьоба О. Г.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Визначення окремих економічних категорій в парадигмі циркулярної економіки потребують додаткової конкретизації, а саме яким чином категорія «справедливий баланс» співвідноситься з існуючими концепціями стійкості та сталого розвитку, і якими саме критеріями оцінюються «безпечна та здорова екосистема» (с. 10).

2. Авторським підходом є застосування регресійного аналізу для оцінки взаємозв'язку між обробленими відходами та валовою доданою вартістю, проте було б варто обґрунтувати вибір I–IV класів небезпеки для аналізу, оскільки це може вплинути на обґрунтованість висновків (с. 16).

8. Полтавський державний аграрний університет. Підписав професор кафедри економіки та митної справи, доктор економічних наук, професор *Зось-Кіор Микола Валерійович.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. В рефераті доцільно було б приділити більше уваги аналізу ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні (с. 16-17).

2. Модель комплексного механізму управління використанням вторинних ресурсів (рис. 8, с. 24) варто було б розширити детальнішим представленням ключових елементів. Розкриття змісту кожного з блоків моделей, а також обґрунтування очікуваних ефектів від впровадження запропонованих заходів сприятиме більш глибокому розумінню комплексного підходу.

9. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Підписав професор кафедри економіки підприємства та організації бізнесу, доктор економічних наук, професор *Шиян Д. В.* Відгук позитивний. Зауваження:

Автором виокремлено основні принципи циркулярної економіки, до яких запропоновано включати такі: повторна активація, повернення, рекондиція, перегляд, реконструкція, відновлення, редизайн, реформування, відмова, регулювання, зміни, поживлення, зміна місця дислокації, повторне виробництво, ремодельовання, оренда, ремонт, заміна, перепрофілювання, обмеження, реструктуризація, зміна сприйняття та моделі розуміння, переоснащення та зміна інструментів, ревіталізація, винагорода. Вважаємо, що в рефераті доцільно було б розкрити сутність даних принципів.

10. Київський університет технологій та дизайну. Підписала завідувач кафедри Smart-Економіки, доктор економічних наук, професор *Олешко А. А.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. Розглянуто основи для визначення підходу до стратегій трансформації як на національному, так і на галузевому рівнях з урахуванням обмежень для зростання, що буде спрямовано на мінімізацію негативних зовнішніх ефектів, до оцінки безпечного простору для людського розвитку (с. 12) реферату, однак не запропоновано вичерпного елементного складу згаданого середовища та критеріїв його оцінювання.

2. Доцільно було б доповнити схему концепції трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки (рис. 2, с. 13 автореферату) блоком, що відображав би моделі диферентної взаємодії суб'єктів бізнес-середовища, органів публічного адміністрування і громадськості.

11. Одеський національний університет імені Мечникова. Підписав завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, доктор економічних наук, професор *Якубовський С. О.* Відгук позитивний. Зауваження:

1. У запропонованій авторській концепції трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки (с. 13) варто було б передбачити детальний аналіз механізмів моніторингу та хеджування ризиків,

що виникають в процесі переходу до циркулярної економіки. Розгляд цих аспектів дозволив би забезпечити кращу адаптацію економічної системи до нових умов та підвищити ефективність впровадження моделі циркулярної економіки. Також було б доцільно вказати конкретні метрики й індикатори для оцінки результативності реалізації запропонованих заходів.

12. ДВНЗ «Криворізький національний університет». Підписала професор кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку, доктор економічних наук, професор **Зінченко О. А.** Відгук позитивний. Зауваження:

у рефераті варто було б представити більш детальну оцінку ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні.

У дискусії взяли участь члени докторської ради:

Козловський С. В., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дав позитивний відгук із зауваженням:

1) Доцільно було б розглянути й інші методи аналізу, щоб чітко пояснити отримані позитивні результати в проведеному дослідженні.

Хаджинов І. В., д. е. н., спеціальність 08.00.02 – дав позитивний відгук без зауважень.

Лук'яненко Д. Г., д. е. н., спеціальність 08.00.02 – дав позитивний відгук без зауважень.

Кістерський Л. Л., д. е. н., спеціальність 08.00.02 – дав позитивний відгук без зауважень.

Прямухіна Н. В., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дала позитивний відгук без зауважень.

Миценко І. М., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дав позитивний відгук із зауваженням:

1) Доцільно було б на рис. 3 реферату у запропонованому механізмі відобразити політичні та безпекові важелі впровадження моделі, що значно б збагатило і сам механізм, і роботу в цілому.

Ушенко Н. В., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дала позитивний відгук із зауваженням:

1) Можна було б продовжити подальше дослідження з використанням поведінкових моделей певних патернів людської поведінки, з регуляторних позицій дозволить вплинути на продукування інновацій – і соціальних, і технологічних.

2) Такий ще акцент хотілося б зробити у роботі. До циркулярної економіки відноситься не тільки раціональне споживання, раціоналізація ресурсного потенціалу, а ще й відновлювальні процеси і вони в період військових конфліктів набувають великого значення, тому відновлення

природи та екологічного стану території країни у повоєнний період до показників, які б забезпечували якість життя та дійсно певну соціалізацію в суспільстві, покращення показників умовного здоров'я населення, які, на жаль, падають, то звичайно це було б дуже правильним акцентом при представленні дослідження.

Сегеда С. А., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дав позитивний відгук із зауваженням:

1) Дисертантка розглянула методологічний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки, але думаю, що вона продовжить дослідження в плані того, що, можливо, в майбутньому побудує економетричну модель, яка буде чітко показувати вплив кожного фактору і на економіку, і на ресурси, і в той же час на саме головне – на соціум, на людину, як основу розвитку будь-якої країни.

Коровій В. В., д. е. н., спеціальність 08.00.03 – дав позитивний відгук без зауважень.

Дороніна О. А., д. е. н., спеціальність 08.00.07 – дала позитивний відгук без зауважень.

При проведенні таємного голосування виявилось, що із 15 членів докторської ради, які взяли участь у голосуванні (з них 6 докторів наук за профілем дисертації); проголосували:

«За» – 15 членів докторської ради,
«Проти» – немає,
недійсних бюлетенів – немає.

ВИСНОВОК

спеціалізованої вченої ради

**з присудження наукового ступеня доктора наук Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса**

**по дисертаційній роботі Нагайчук Вікторії Валеріївни
«Стратегія трансформації національного господарства
до моделі циркулярної економіки»,**

**яку представлено на здобуття наукового ступеня доктора економічних
наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством**

Актуальність теми дослідження

Актуальність розробки стратегії переходу до моделі циркулярної економіки для України обумовлена потребою подолання наслідків сучасної лінійної моделі виробництва та споживання, яка виснажує природні ресурси, спричиняє екологічні кризи та залежність від імпорту. Повномасштабна війна

ще більше загострила ці виклики, створивши потребу у пошуку нових підходів до відновлення економіки, інфраструктури та довкілля.

Циркулярна економіка пропонує сталий розвиток через ефективне використання ресурсів, зменшення відходів і впровадження замкнених виробничих циклів. Це дозволяє вирішувати економічні, соціальні та екологічні завдання одночасно, сприяючи зменшенню викидів парникових газів, створенню робочих місць, розвитку інновацій та інтеграції України в європейський економічний простір відповідно до вимог Європейської зеленої угоди.

Розвиток циркулярної економіки допоможе Україні знизити витрати на імпорт ресурсів, підвищити енергоефективність, стимулювати локальне виробництво та створити нові ринки, що стане базою для довгострокової економічної стійкості, модернізації промисловості та залучення інвестицій.

У зв'язку з цим актуальності набули питання розробки нового напрямку наукових досліджень – методології формування стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки та обґрунтування практичних рекомендацій щодо її імплементації у вітчизняних умовах господарювання, що є метою дисертаційної роботи В.В. Нагайчук.

Дисертацію виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи Донецького національного університету імені Василя Стуса: «Трансформаційні стратегії соціально-економічних систем в умовах викликів глобального сталого розвитку» (державний реєстраційний номер 0122U002287), в рамках якої дисертантом обґрунтовано та запропоновано математичну модель ефективності впровадження циркулярної моделі економіки, а також методику оцінювання рівня інтеграції циркулярної економіки. Також дисертаційна робота виконувалася відповідно до тематики науково-дослідної роботи «Стратегія розвитку складних соціально-економічних систем в новій економіці» (державний реєстраційний номер 0122U201632), у межах якої докторантом досліджено стратегію циркулярної економічної трансформації (довідка №219/01-13/04 від 20.06.2024 р.).

Особистий внесок здобувача

Дисертація є самостійно виконаною науковою роботою, в якій висвітлено ідеї та розробки, що належать автору особисто та є результатом самостійної роботи здобувача. Матеріали і висновки кандидатської дисертації здобувача не використані при написанні докторської дисертації.

Найбільш суттєві наукові результати, одержані автором

Найбільш суттєві наукові результати полягають у наступному:

– запропоновано методологічні основи дослідження трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, в межах яких надано визначення економічної категорії «парадигма циркулярної економіки», під якою пропонується розуміти комплексну модель господарювання, що ґрунтується на принципах циркулярності, та спрямована на досягнення інклюзивності, підтримку справедливого балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема й у безпечній та здоровій екосистемі; та передбачає координацію дій суб'єктів господарювання на глобальному, національному, регіональному, локальному рівнях;

– визначено генезис теорії циркулярної економіки за логіко-послідовною еволюцією на основі визначення ознак, як-от коло охоплених об'єктів та предметів дослідження, а саме визначено, що сучасні теорії та концепції циркулярної економіки формувались на перетині окремих напрямів теорій економіки замкненого циклу, промислової екології, індустріального симбіозу, натурального капіталізму, функціональної економіки, економіки нульових викидів, що дало змогу сформулювати завдання подальшого розвитку теорії циркулярної економіки, релевантні сучасним трансформаціям глобальної економічної системи;

– запропоновано методологічний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні, що базується, по-перше, на використанні методу регресійного аналізу з метою вивчення ступеня і напрямку впливу кількості оброблених відходів I–IV класів небезпеки та обсягу капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами на обсяг створеної валової доданої вартості в країні, по-друге, – на методиці побудови матриці економічних та екологічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки, по-третє, – на запропонованому методі розрахунку інтегрованого індексу циркулярної економіки, який включає співвідношення екологічних та економічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки та дає можливість оцінити ступінь інтеграції циркулярної економіки у національне господарство країни;

– надано визначення механізму трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, який пропонується розглядати як систему важелів, інструментів та ресурсного забезпечення, що спрямовані на реалізацію пріоритетів розвитку циркулярної економіки, які формуються під впливом викликів глобального сталого розвитку, що включає кон'юнктурні (ринкові), економічні, адміністративні, законодавчо-нормативні, організаційні важелі; та систему ресурсного забезпечення

реалізації моделі розвитку циркулярної економіки, що включає фінансове, науково-методичне, організаційно-економічне та інформаційне забезпечення;

– удосконалено концепцію трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, яка включає на теоретико-методологічному рівні – системний підхід до формування методології трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки; на методичному рівні – нормативно-правовий, інституційний, екологічний, економічний та соціальний складники; на інструментальному рівні – систему оцінки рівня трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки на основі визначення регресійної залежності обсягу створеної валової доданої вартості в країні від кількості оброблених відходів I–IV класів небезпеки та обсягу капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами;

– запропоновано модель прийняття та узгодження управлінських рішень щодо впровадження принципів циркулярної економіки в Україні на основі програмно-цільового підходу, реалізація якої здійснюється із залученням категорій стейкхолдерів, як-от: держава, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування, громадський сектор, інвестори, виробники, споживачі, суспільство;

– розроблено методологію оцінювання ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на мікрорівні у таких вимірах, як: економічному, технологічно-екологічному та соціальному, в межах якої запропоновано три основні групи показників: 1 – оцінка ефективності економічних та ринкових факторів у реалізації стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні; 2 – оцінка ефективності технологічно-екологічного складника реалізації стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні; 3 – оцінювання ефективності соціального складника впровадження стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень і висновків, що містяться в дисертації

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі, обумовлено тим, що вони базуються на використанні фундаментальних положень, що формують економічну політику сталого розвитку держави, шляхи та засоби її реалізації; форми, методи та важелі державного регулювання сталого розвитку національної економіки.

Інформаційною базою дослідження є: офіційні статистичні матеріали та публікації ООН, ПРООН, ЮНЕП, Світового банку, Організації економічного

співробітництва та розвитку, Всесвітнього економічного форуму, ЮНЕСКО; нормативні та аналітичні матеріали Європейської Комісії, державних органів країн ЄС, основні документи Європейської зеленої угоди (Комюніке «Європейський зелений курс», План дій з циркулярної економіки, Стратегія ЄС з біорізноманіття до 2030 року, План дій з досягнення нульового забруднення повітря, води та ґрунтів, Новий підхід до стійкої «блакитної» економіки в ЄС), доповіді та звіти міжнародних дослідницьких та аналітичних агенцій, закони України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, статистичні та звітні дані Державної служби статистики України, нормативно-правові акти, праці українських і зарубіжних учених щодо проблематики трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки.

Обґрунтованість результатів проведеного дослідження забезпечується використанням як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження: теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу, індукції і дедукції, структурно-логічного аналізу, системного аналізу, порівняння, методи групування і систематизування, статистичного аналізу, структурно-семантичного аналізу, системного, порівняльного та стратегічного аналізу, математичного моделювання, графічний метод, морфологічний аналіз, економічного моделювання.

Текст дисертаційної роботи пройшов перевірку на наявність текстових запозичень антиплагіатної системи Strikeplagiarism.com. За результатами перевірки, виявлено відсутність текстових запозичень без належного посилання на джерело та встановлено, що дисертаційна робота Нагайчук Вікторії Валеріївни на тему «Стратегія трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки» відповідає принципам академічної доброчесності.

Ступінь новизни наукових результатів, отриманих автором

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні нового напрямку наукових досліджень – методології формування стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо її імплементації у вітчизняних умовах господарювання. За результатами дослідження в роботі отримано ряд результатів, наукова новизна яких полягає, насамперед, у такому:

запропоновано методологічні основи дослідження трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, в межах яких надано визначення економічної категорії «парадигма циркулярної економіки», під якою пропонується розуміти комплексну модель господарювання, що ґрунтується на принципах циркулярності, та спрямована на досягнення

інклюзивності, підтримку справедливого балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема й у безпечній та здоровій екосистемі; та передбачає координацію дій суб'єктів господарювання на глобальному, національному, регіональному, локальному рівнях;

визначено генезис теорії циркулярної економіки за логіко-послідовною еволюцією на основі визначення ознак, як-от коло охоплених об'єктів та предметів дослідження, а саме визначено, що сучасні теорії та концепції циркулярної економіки формувались на перетині окремих напрямів теорій економіки замкненого циклу, промислової екології, індустріального симбіозу, натурального капіталізму, функціональної економіки, економіки нульових викидів, що дало змогу сформулювати завдання подальшого розвитку теорії циркулярної економіки, релевантні сучасним трансформаціям глобальної економічної системи;

запропоновано методологічний підхід до оцінки ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на макрорівні, що базується, по-перше, на використанні методу регресійного аналізу з метою вивчення ступеня і напряму впливу кількості оброблених відходів I–IV класів небезпеки та обсягу капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами на обсяг створеної валової доданої вартості в країні, по-друге, – на методиці побудови матриці економічних та екологічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки, по-третє, – на запропонованому методі розрахунку інтегрованого індексу циркулярної економіки, який включає співвідношення екологічних та економічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки та дає можливість оцінити ступінь інтеграції циркулярної економіки у національне господарство країни;

надано визначення механізму трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, який пропонується розглядати як систему важелів, інструментів та ресурсного забезпечення, що спрямовані на реалізацію пріоритетів розвитку циркулярної економіки, які формуються під впливом викликів глобального сталого розвитку, що включає кон'юнктурні (ринкові), економічні, адміністративні, законодавчо-нормативні, організаційні важелі; та систему ресурсного забезпечення реалізації моделі розвитку циркулярної економіки, що включає фінансове, науково-методичне, організаційно-економічне та інформаційне забезпечення;

удосконалено концепцію трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки, яка включає на теоретико-методологічному рівні – системний підхід до формування методології трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки; на методичному рівні – нормативно-правовий, інституційний, екологічний, економічний та соціальний складники; на інструментальному рівні – систему

оцінки рівня трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки на основі визначення регресійної залежності обсягу створеної валової доданої вартості в країні від кількості оброблених відходів I–IV класів небезпеки та обсягу капітальних інвестицій у сферу поводження з відходами, побудови матриці економічних та екологічних ефектів від впровадження заходів циркулярної економіки і розрахунку інтегрального індексу циркулярної економіки;

запропоновано модель прийняття та узгодження управлінських рішень щодо впровадження принципів циркулярної економіки в Україні на основі програмно-цільового підходу, реалізація якої здійснюється із залученням категорій стейкхолдерів, як-от: держава, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування, громадський сектор, інвестори, виробники, споживачі, суспільство;

розроблено методологію оцінювання ефективності впровадження моделі циркулярної економіки на мікрорівні у таких вимірах, як: економічному, технологічно-екологічному та соціальному, в межах якої запропоновано три основні групи показників: 1 – оцінка ефективності економічних та ринкових факторів у реалізації стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні; 2 – оцінка ефективності технологічно-екологічного складника реалізації стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні; 3 – оцінювання ефективності соціального складника впровадження стратегій переходу до моделі циркулярної економіки на мікрорівні;

узагальнено систему R-принципів циркулярної економіки, до якої, на відміну від наявних підходів, запропоновано включити такі: повторна активація, повернення, рекондиція, перегляд, реконструкція, відновлення, редизайн, реформування, відмова, регулювання, зміни, пожвавлення, зміна місця дислокації, повторне виробництво, ремоделювання, оренда, ремонт, заміна, перепрофілювання, обмеження, реструктуризація, зміна сприйняття та моделі розуміння, переоснащення та зміна інструментів, ревіталізація, винагорода;

уточнено типологізація стратегій впровадження циркулярної економіки на основі аналізу принципів, мотивів та цілей впровадження, яка включає такі види стратегій: стратегію замкнення виробничого циклу; стратегію циркулярної інтеграції; стратегію управління матеріальними зворотними потоками; стратегію циркулярної диференціації; стратегію реінжинірингу бізнес-процесів відповідно до принципів циркулярної економіки; стратегію циркулярної віртуалізації;

здійснено систематизацію основних напрямів державної політики щодо стимулювання інноваційного співробітництва в умовах циркулярної економіки за такими напрямками: структурний, міжгалузевого

співробітництва, у галузях промисловості, використання ресурсів, суспільно-політичних трансформацій.

Теоретичне значення одержаних результатів

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у нарощуванні наукових знань щодо дослідження теоретичних, методологічних та науково-практичних аспектів розробки стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки.

Теоретичне значення мають такі результати: дослідження парадигми циркулярної економіки в генезисі концепції сталого розвитку; систематизація детермінант функціонування лінійної та циркулярної моделей економіки; визначення особливостей трансформації виробничих екосистем до моделі циркулярної економіки; типологізація стратегії трансформації до моделі циркулярної економіки; дослідження механізмів реалізації потенціалу розвитку галузі поводження з відходами на принципах циркулярної економіки; визначення напрямів впровадження європейських практик переходу національного господарства до моделі циркулярної економіки.

Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження

Практичне значення проведеного дослідження полягає у розробці практичних рекомендацій щодо імплементації методології формування стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки у вітчизняних умовах господарювання. Ці положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі можуть бути використані органами державної влади під час розробки загальнодержавної стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки.

Рекомендації та пропозиції, викладені в дисертації, впроваджено на різних рівнях управління: Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів (довідка №14-01.3/ЗВН-24 від 25.06.2024); Департаментом фінансів Вінницької обласної військової адміністрації (довідка №128/003/15689 від 18.06.2024); Департаментом економіки і інвестицій Вінницької міської ради (довідка №11/00/004/142850 від 21.06.2024); громадською організацією «Асоціація експертів зі сталого розвитку» (довідка №739 від 28.05.2024); ТОВ «Екосфера» (довідка №597/08 від 16.11.2023 р.); ТОВ «Науково-виробниче об'єднання «АЛТА» (довідка №125 від 28.05.2024 р.).

Результати досліджень, що містяться в дисертації, також використовуються в навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки – під час викладання дисциплін «Фандрайзинг у публічному секторі»,

«Публічні закупівлі» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньо-професійної програми «Фінанси» (довідка №153 від 02.07.2024 р.).

Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Докторська рада вважає, що наукові результати, отримані в дисертаційній роботі Нагайчук В.В., можуть бути використані в практичній діяльності органів виконавчої влади України – Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, Міністерства енергетики України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства економіки України, Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, відповідних управлінь на рівні обласних та міських державних адміністрацій, у діяльності Торгово-промислової палати України і ТПП регіонів, а також бізнес-асоціацій, установ, організацій, підприємств.

Отримані в дисертаційній роботі висновки також можуть бути впроваджені в навчальний процес закладів вищої освіти при викладанні економічних дисциплін, що сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців з економіки та державного управління.

Відповідність дисертації спеціальності, профілю ради та вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Дисертація Нагайчук Вікторії Валеріївни «Стратегія трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки», яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, є завершеною науковою працею, яку виконано автором самостійно.

У роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання щодо розробки методології формування стратегії трансформації національного господарства до моделі циркулярної економіки та обґрунтування практичних рекомендацій щодо її імплементації у вітчизняних умовах господарювання.

Остаточо слід відзначити, що за своїм науковим рівнем та цінністю дисертаційна робота Нагайчук В.В. повною мірою відповідає нормативним вимогам пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197) та наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

На підставі результатів таємного голосування та прийнятого висновку докторська рада присуджує **Нагайчук Вікторії Валеріївни** науковий ступінь **доктора економічних наук** за спеціальністю **08.00.03** – економіка та управління національним господарством.

Головуючий на засіданні
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук Д 11.051.03

Ольга ДОРОНІНА

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
з присудження наукового
ступеня доктора наук Д 11.051.03

Наталія ЯКИМОВА

М. П.

«05» грудня 2024 року